

„U příležitosti 800. výročí vydání Zlaté buly sicilské zpřístupní Národní archiv v Praze zcela mimořádně široké veřejnosti originál tohoto unikátního dokumentu, a to společně s dalšími dvěma listinami Fridricha II., vydanými ve stejný den, tedy 26. září 1212 v Basileji a opatřenými rovněž zlatými pečetěmi. Společně s těmito listinami bude vystavena i listina, vydaná Karlem IV. dne 7. dubna 1348 v Praze zpečetěná také zlatou pečetí, v níž potvrdil a rozšířil některá ustanovení Zlaté buly sicilské. Výstava vzácných archiválií proběhne ve dnech 27. až 30. září 2012 v Národním archivu v Praze (Archivní 4, Praha 4 – Chodovec).“ [\[1\]](#)

V roce 2012, 26. září uplyne 800 let od vydání Zlaté buly sicilské. „Název Zlatá bula sicilská je novodobý, vzniká až začátkem 20.století. Když hovoří literatura a prameny o tomto dokumentu, především dobové, tak hovoří o ´velkém privilegiu´ nebo ´známém privilegiu z 26.září 1212“. [\[2\]](#) Název pochází jednat z materiálu pečetí – počť je skutečně zlatá a od toho, že Fridrich II. vydal tuto listinu sice jako římský král (císař), ale pod pečetí svého dědičného Království sicilského.

Čím je tento dokument tak významný, že je třeba si výročí jeho vydání připomínat? Jde o nejstarší dochovaný dokument, potvrzující suverenitu českého státu v rámci tehdejší křesťanské Evropy, resp. Svaté říše římské. Výslovně potvrzuje královský titul českých panovníků. Římský král Fridrich II. výslovně uznává právo Čechů na svobodnou volbu panovníka, tedy bez zásahů ze strany Svaté říše římské, jejíž panovník je povinen svobodně zvoleného uznat za českého krále. Tím je nejen anulován a právně do budoucna vyloučen akt, jakým v květnu 1212 císař Ota IV. Brunšvický udělil Čechy v léno synovi Přemysla Otakara I. se zapuzenou Adlétou Míšenskou Vratislavovi bez rozhodnutí českého sněmu.

Zároveň také Fridrich II. přenáší právo udělovat investituru biskupům pražskému a olomouckému z římského krále na krále českého. Svatá říše římská tak ztrácí jediné legální právo na zasahování do vnitřních českých záležitostí udělováním investitury českým biskupům. Tímto ustanovením přestávají být i právně pražští biskupové na českém panovníkovi nezávislí říšskými knížaty, jak ustanovil Fridrich I. Barbarossa v roce 1187.

Cesta ke Zlaté bule sicilské

Zlatá bula sicilská je nejstarším dochovaným dokumentem a vrcholí jí snaha českých panovníků získat královský titul a s ním výjimečné postavení v rámci Svaté říše římské. Snahu o vymanění se ze svazků Svaté říše římské u českých panovníků není téměř patrná.

O královský titul úspěšně usiloval kníže Vratislav II. (1062 – 1091, král 1085, kor. 15.6.1086) a také ho získal, ale jen pro svoji osobu. Jeho nástupci byli opět knížaty. Druhým knížetem, který získal královský titul byl Vladislav II. (1140 – 1172, král 1158 kor. 8.9.1158), dokonce dědičně. Vladislavův syn Bedřich nastupuje po otci jako král, ale je jím jen rok. Pak je svržen Soběslavem II., svým strýcem. Spor rozhoduje císař Fridrich I. Barbarossa ve prospěch Soběslavův, ale zároveň potvrzuje Soběslava II. jen jako knížete. Když pak v roce 1178 znovu nastupuje na trůn Bedřich, má už jen titul knížete.

Snahu o získání královského titulu obnovuje Bedřichův bratr, Přemysl Otakar I. Využívá tom zmatků po smrti císaře Jindřicha V. Postupně poskytuje podporu jednotlivým pretendentům císařské koruny. Tak získává v roce 1198 bulou Filipa švábského královský titul (kor. 8. 9. 1198). Přemysl Otakar I. později přešel do tábora Filipova soupeře, Oty IV. Brunšvického a získal od něj v roce 1204 druhou listinu, potvrzující jeho královský titul (kor. 29. 4. 1204).

Zlatá bula sicilská

„Zlatá bula sicilská, která se nám hmotně dochovala, je třetí z listin, které zajišťovaly dědičný královský titul a volbu panovníka na domácí půdě. První z těch listin vydal již roku 1198 Přemyslovi Filip Švábský. Druhou listinu vydal roku 1204 soupeř Filipa Švábského, Ota IV. Brunšvický. Tyto listiny se nedochovaly. Víme o nich proto, že tu Filipovu listinu zmiňuje právě ta Zlatá bula sicilská Fridricha II., o té listině Oty Brunšvického víme zase z jednoho papežova přípisu. Takže to byla taková triáda, zachovala se až ta Fridrichova listina a tam se potvrzovalo to, o co čeští panovníci usilovali už dlouho a neúspěšně, o dědičný královský titul a o to, že český král má být volen na domácí půdě a římský panovník má tuto volbu pouze stvrzovat. To byl ten nejpodstatnější výdobytek. Potom je tam ještě řada dalších, nechci říct vedlejších, ale prostě ne tak závažných bodů. Říká se tam, které říšské sněmy má český panovník navštěvovat, je tam i právo českých králů uvádět české biskupy, tj. biskupa pražského a olomouckého, do úřadu, to také předtím náleželo do kompetencí římského panovníka. Dále je tam pasáž, že pokud římský král vyjede do Říma k získání císařské koruny, tak má český panovník vyslat buď 300 ozbrojených jezdců, nebo je vyplatit 300 hřivnami stříbra. A potom ještě nějaké takové drobnější záležitosti, někdy nepřilíš jasné, že české království má být drženo v hranicích, které mu náleží, tam ale nevíme konkrétně, o které země se jedná.“ [\[3\]](#)

Zlatou bulou sicilskou získal Přemysl Otakar I. důležité privilegium, které právně znemožňovalo zásahy ze strany panovníků Svaté říše římské do vnitřních českých záležitostí. Přemysl Otakar I. legitimoval svoji vládu, která zřejmě nebyla v souladu s již téměř zapomenutým stařešinským řádem Břetislava I. Ten už sice nebyl téměř 100 let respektován, ale mohl být použit proti vládnoucímu panovníkovi. Zlatá bula sicilská naopak potvrzuje právo volby panovníka, které bylo v té době v Čechách obvyklé. Ovšem právo volby je třeba chápat v dobovém smyslu jako právo volit osobu volitelnou a osobou volitelnou za panovníka byl v

Čechách pouze Přemyslovec. Nelze tedy ze Zlaté buly sicilské vyvozovat právo svobodné volby kohokoli za českého panovníka, jak se snažila dokazovat část české šlechty v době pohusitské.

Volba panovníka, i když ji měl římský král nebo císař pouze právo stvrzovat v sobě skrývala nebezpečí vnějších zásahů do vnitřních záležitostí českých. Toto nebezpečí spočívalo v nejednotné volbě, kdy začnou oba „zvolení“ nedospějí k dohodě a budou spolu soupeřit. Z toho plynulo nebezpečí domácí válka do které lze zvnějšku zasahovat, případně se stát rozhodčím ve sporu o trůn a korunu.

Tohoto nebezpečí si Přemysl Otakar I. musel být vědom, vždyť právě díky tokovému boji o cisařskou korunu získal výhody pro sebe a stát. Mimo to se snažil zajistit vládu v Čechách svým potomkům z druhého manželství s Konstancí Uherskou. Kromě potomků Přemysla Otakara I. při bezdětnosti jeho bratra, moravského markraběte Vladislava Jindřicha byli volitelní za české panovníky Děpoltici, držící v té době rozsáhlý úděl ve východních Čechách (Kouřim, Čáslavsko, Chrudimsko a Vratislavsko či-li Vysokomýtsko).

Zlatá bula ulmská

Přemysl Otakar I. připravil, že „na pražském shromáždění české šlechty v červnu [1216](#) někdo navrhne zvolení Václava coby českého krále, k čemuž se měl připojit i bratr Přemysla, moravský markrabě [Vladislav Jindřich](#). Jakoby překvapený král bude s tímto záměrem souhlasit.“

Přemysl Otakar se vydal pro potvrzení volby za císařem Fridrichem II. do Ulmu. Císař dne 26. července 1216 s tímto souhlasil (nic jiného mu ani na základě Zlaté buly sicilské nezbývalo). [\[4\]](#) Volbou Václava I. a potvrzením primogenitury Zlatou bulou ulmskou zaniklo právo svobodné volby, pokud byl oprávněný dědic. Od trůnu tak byli odstaveni příslušníci vedlejších větví rodu. Přes vedlejší, Děpoltické linie Přemyslovců (v roce 1224 z Čech vypuzené do Slezska a po roce 1247 vymřelé) toto opatření znemožnilo zasahování císařů nebo králů římských do obsazování českého trůnu, což bylo k prospěchu státu.

Zlatá bula ulmská je někdy kladena do rozporu se Zlatou bulou sicilskou. V principu však mezi oběma dokumenty není „rozpor, Zlatá bula ulmská jen jinak upravuje nástupnická práva – místo volby platí prvorozenství.“ [\[5\]](#)

Po vymření Přemyslovců

„Ve zbytku přemyslovského období pak Zlatá bula jakoby ustoupila do pozadí a objevila se na scéně teprve v souvislosti s vymřením Přemyslovců, když se hledalo, podle jakého klíče má být nový český panovník volen. A právě Zlatá bula sicilská a Zlatá bula ulmská z roku 1216 byly privilegii, která 23. října 1306 potvrdil tehdejší římský král Albrecht, tudíž patřila mezi privilegia zemského rozměru.“ [\[6\]](#)

Vydání privilegia 23. října 1306 bylo spojeno s přijetím Rudolfa I. za českého krále. Potvrzení Zlaté buly sicilské a zároveň Zlaté buly ulmské ukazuje římským králem Albrechtem, že tyto dokumenty nebyly chápány rozporně. Potvrzení ale záhy vyvolalo problém, který zřejmě spočíval ve výkladu práva primogenitury, když římský král Albrecht vydal 18. ledna 1307 novou listinu, kterou stanovil postoupnost mladších Rudolfových bratří a jejich potomků po králi Rudolfovi I. a udělil Čechy v léno všem svým 6 synům. Primogenituru lze totiž vykládat v užším smyslu, že se týká jen přímých potomků panovníka - zakladatele dynastie nebo šířeji, že se týká i boční linie, tedy bratří panovníka – zakladatele dynastie. Tento druhý výklad byl v Čechách odmítnut a po smrti Rudolfa I. jeho bratři na trůn nenastoupili, následnictví bylo zachováno Přemyslovnám, nejdříve Anně a Jindřichu Korutanskému a nakonec definitivně Elišce a Janu Lucemburskému.

Zemská privilegia Karla IV.

„Zlatou bulu uvedl znovu velice podstatně do života Karel IV., když v dubnu 1348 vytvořil soubor asi 14 zemských privilegii, které začínají ještě před Zlatou bulou sicilskou, ale i ona je do nich integrována, je do nich přepsána a uznává se za významné zemské privilegium. Ovšem tam ta pasáž o volbě je Karlem IV. rozšířena, upravena, s tím, že pokud by vymřela dynastie, kdo se má podílet na volbě nového krále.“ [\[7\]](#)

Úprava následnictví císařem a králem Karlem IV. vycházela z reálných poměrů po vymření Přemyslovců. Stanovila zásadu primogenitury (prvorozenství) pro mužské potomky dynastie, dále zásadu dědičnosti království pro ženské potomky dynastie, pokud nejsou mužští potomci. V případě následnictví po přeslici však nestanovuje pořadí dědiček, zde byly možnost volby dědičky, resp. jejího manžela. Pro případ vymření panovnického rodu po meči i po přeslici stanoví svobodnou volbu nového panovníka sněmem, tedy vylučuje možnost, aby na Čechy a jejich korunní země mohlo být pohlíženo jako na odumřelé léno.

Pragmatická sankce

Úprava následnictví, jak ji ustanovil Karel IV. platila až do října 1720, kdy byla sněmy Království českého, Markrabství moravského a Vévodství slezského schválena Pragmatická sankce, upravující nově následnictví v případě vymření mužských potomků dynastie. Úprava má z hlediska následnictví charakter pouhého upřesnění ustanovení Karla IV., kdy se stanoví pořadí nástupnictví ženských dědiček rovněž podle primogenitury, přičemž první pozice připadá dcerám posledního panovníka, a to i v případě, kdy jsou na živu dcery jeho staršího bratra a předchůdce na trůně.

Jiným problémem pragmatické sankce je ustanovení, že království a země pod vládou Habsburků budou mít vždy společného panovníka, což už ale se Zlatou bulou sicilskou souvisí jen potud, že společný nástupnický řád zemí pod společným panovníkem takovou situaci přímo vytváří i bez výslovného ustanovení. V takových soustátích ovšem logicky vzniká otázka uspořádání vztahů mezi jednotlivými státy, ale to je už zcela mimo téma Zlaté buly sicilské.

Josef Pejřimovský

Příloha:

Zlatá bula sicilská (1212, 26. září)□

Fridrich, z boží milosti volený císař římský a po všechny časy rozmnožitel, král Sicílie, vévoda Apulie a kníže Capue.

Poněvadž ozdoba a moc císařská předchází náš stav, že nejen hodnosti ostatních knížat, ale také královská žezla uděluje náš majestát, považujeme za slavnou a velikou věc, že v tak velikém dobrodiní naší štědrosti i jiným vzrůstá přírůstek královské důstojnosti, aniž by tím naše vznešenost trpěla nějakou újmu.

Proto my, přihlížejíce k přeslavným službám oddanosti, které veškerý lid Čechů od dávného času věrně i oddaně prokazoval císařství římskému, a že jejich jasný král Otakar od začátku mezi jinými knížaty, zvláště před ostatními, nás zvolil císařem a při naší volbě ustavičně a užitečně setrval; jako milý náš strýc, zbožné paměti král Filip, učiniv poradu se všemi knížaty,

ustanovil svým privilegiem, i my jej králem ustanovujeme a potvrzujeme, a tak posvátné a důstojné ustanovení schvalujeme a České království svobodně a beze všeho vymáhání peněz i obvyklé spravedlnosti dvora našeho jemu a jeho nástupcům na věky propůjčujeme. Chtějíce, aby kdokoli od nich bude zvolen králem, k nám nebo našim nástupcům přijel a náležitým způsobem odznaky královské přijal. Také povolujeme, aby on a jeho nástupcové drželi všechny hranice, které zmíněnému království patří, ať by jakkoli byly odcizeny. Také jemu a jeho dědicům úplně povolujeme právo a moc potvrzovati biskupy jeho království; avšak tak, aby se těšili té svobodě a bezpečnosti, kterou mívali od našich předchůdců. Ustanovujeme potom z nadbytku naší štědrosti, že řečený jasný král nebo jeho dědicové nejsou povinni choditi na žádný náš sněm, než který bychom svolali do Bamberka nebo do Norimberka. Pokud bychom nařídili konat sněm v Merseburku, jen tehdy jsou povinni přijíti, jestliže kníže polský, jsa pozván, přijde a mají mu poskytnout doprovod, tak jako předchůdcové jeho, kdysi králové čeští, činívali. Avšak tak, aby jim napřed byla určena lhůta šesti neděl k příchodu ke zmíněným sněmům. S tou však výhradou, kdybychom my nebo naši nástupci byli v Římě korunováni, ponecháváme na vůli řečenému králi Otakarovi nebo jeho nástupcům, zda nám pošlou tři sta oděnců nebo zaplatí tři sta hřiven.

K trvalé paměti a moci tohoto našeho ustanovení a potvrzení poručili jsme toto privilegium napsati rukou Jindřicha z Paříže, notáře a věrného našeho, a naší zlatou bulou utvrditi, roku, měsíce a indikce níže psaných.

Této věci svědkové jsou tito: arcibiskup z Bari, biskup z Tridentu, biskup z Basileje, biskup z Kostnice, biskup z Churu; opat z Reichenau, opat ze St. Gallen, opat z Weissenburgu, Bertold z Neuffen, protonotář královského dvora; hrabě Oldřich z Kiburku, hrabě Rudolf z Habsburku a lantkrabě z Alsaska, hrabata Ludvík a Heřman z Froburku, hrabě Werner z Hohenburku, šlechtic Arnold z Wurtu, fojt Rudolf z Rapperswillu, Rudolf z Ramensberku, komorník Albero z Tanenhausu a mnoho jiných velmožů a šlechticů a svobodníků. jejichž svědectvím je toto privilegium potvrzeno.

Stalo se léta od vtělení Páně tisícího dvoustého dvanáctého, v měsíci září, v patnácté indikci. skutečného království pána našeho Fridricha, nejjasnějšího zvoleného císaře římského a po všechny časy rozmnožitele říše, krále Sicílie, roku patnáctého.

Dáno ve vznešeném městě Basileji rukou místoprotonotáře Oldřicha dvacátého šestého září šťastně. Amen

(*J. Žemlička, Zlatá bula sicilská, Praha 1987, s. 29*)

Originální znění:

Fredericus, divina favente clementia Romanorum imperator electus et semper augustus, rex Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue.

Cum decor et potestas imperii nostrum precesserit statum, ut non solum ceterorum principum dignitates, verum etiam scepra regalia a nostra conferantur maiestate, gloriosum reputamus ac magnificum, quod in tanto nostre largitatis beneficio et aliis crescit regie dignitatis augmentum, nec ob hoc eminentia nostra aliquod patitur detrimentum.

Inde est, quod nos attendentes preclara devotionis obsequia, que universa Boemorum gens ab antiquo tempore Romano exhibuit imperio tam fideliter quam devote, et quod illustris rex eorum Ottacharvs a primo inter alios principes specialiter pre ceteris in imperatorem nos elegit et nostre electionis perseverantie diligenter et utiliter astiterit: sicut dilectus patruus noster, pie memorie rex Philippus, omnium principum habito consilio, per suum privilegium instituit, ipsum regem constituimus et confirmamus et tam sanctam et dignam constitutionem approbamus; regnumque Boemie liberaliter et absque omni pecunie exactione et consueta curie nostre iusticia sibi suisque successoribus in perpetuum concedimus; volentes, ut quicumque ab ipsis in regem electus fuerit, ad nos vel successores nostros accedat, regalia debito modo recepturus. Omnes etiam terminos, qui predicto regno attinere videntur, quocumque modo alienati sint, ei et successoribus suis possidendos indulgemus. Ius quoque et auctoritatem investiendi episcopos regni sui integraliter sibi et heredibus suis concedimus; ita tamen, quod ipsi ea gaudeant libertate et securitate, quam a nostris predecessoribus habere consueverunt. De nostre autem liberalitatis munificentia statuimus, quod illustris rex predictus vel heredes sui ad nullam curiam nostram venire teneantur, nisi quam nos apud Babenberc vel Nurenberc celebrandam indixerimus, vel si apud Merseburc curiam celebrare decreverimus, ipsi sic venire teneantur; quod si dux Polonie vocatus accesserit, ipsi sibi ducatum prestare debeant, sicut antecessores sui, quondam Boemie reges, facere consueverunt; sic tamen, ut spatium sex eddomadarum veniendi ad predictas curias eis ante prefigatur; salvo tamen, quod si nos vel successores nostros Rome coronari contigerit, ipsius predicti regis Ottachari vel successorum suorum relinquimus arbitrio, utrum ipsi trecentos armatos nobis transmittant, vel trecentas marchas persolvant.

Ad huius autem constitutionis et confirmationis nostre memoriam et robur perpetuo valiturum presens privilegium per manus Henrici de Parisius, notarii et fidelis nostri, scribi et bulla nostra aurea iussimus communiri, anno, mense et indictione subscriptis.

Huius rei testes sunt isti: archiepiscopus Barensis; episcopus Tridentinus, episcopus Basiliensis, episcopus Constantiensis, episcopus Curiensis; abbas Augensis, abbas sancti Galii, abbas de Wiceburc, Bertoldus de Nisphe regalis curie prothonotarius; comes Vlricus de Chiburc, comes Rodulfus de Habechesburc et langravius de Alsatia, comites Loduicus et Hermannus de Froburc; comes Warnerus de Hohenburc, Arnoldus nobilis de Wart, Rodulfus advocatus de Raprehteshiwilare, Rodulfus de Ramensberc, Albero de Tanehuse camerarius et alii quam plures magnates et nobiles et liberi, quorum testimonio hoc privilegium constat esse confirmatum.

Acta sunt hec anno dominice incarnationis millesimo ducentesimo duodecimo, mense septenbris, quintedecime indictionis, regni vero domini nostri Frederici, illustrissimi Romanorum imperatoris electi et semper augusti, regis Sicilie, quintodecimo.

Datum in nobili civitate Basiliensi per manus Vlrici viceprothonotarii, sexto kalendas octobris, feliciter amen.

(Originál listiny je uložen ve Státním ústředním archivu Praha, fond Archiv České koruny, inv. č. 2. Latinský text vydal G. Friedrich in: Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemiae, II, Praha 1912, č. 96, s. 93-94)

Zdroj: <http://www.psp.cz/eknih/snemy/bula.htm>

